

RAPPORT SKOG

Mellan siffror och politik

- Riksskogstaxeringen i svensk dagspress, 1923 till 2020

Jimmy Jönsson | Inst. för skogens ekologi och skötsel, Sveriges lantbruksuniversitet

Nr 6 | 2022

Rapport Skog 2022:6

Författare: Jimmy Jönsson Institutionen för skogens ekologi och skötsel, Sveriges lantbruksuniversitet

Vid citering uppge: Jönsson, J..2022. Mellan siffror och politik – Riksskogstaxeringen i svensk dagspress, 1923 till 2020. Rapport Skog 2022:6. Sveriges lantbruksuniversitet, Umeå. 26 sidor.

Utgivningsår: 2022, Umeå.

Utgivare: Institutionen för skogens ekologi och skötsel, Sveriges lantbruksuniversitet

Ansvarig utgivare: Göran Ericsson, dekan, Fakulteten för skogsvetenskap, SLU.

Layout och textredigering: Mats Hannerz, Silvinformation AB

Grafisk form: Michael Kvick, SLU

Omslagsfoto: Riksskogstaxering i Norrbotten sommaren 1966, SLU:s historiska skogsbildarkiv.

ISBN:978-91-576-9860-5 (elektronisk), 978-91-576-9859-9 (tryckt)

Förord

Denna rapport är en populärvetenskaplig belysning av hur den statistiska institutionen Riksskogstaxeringen historiskt har diskuterats i dagspressen. I samband med färdigställandet av rapporten vill jag tacka ett antal individer och institutioner. Tack till Erland Mårald och Anna-Lena Axelsson som introducerade mig för temat, Jonas Fridman som gav produktiva kommentarer på ett tidigt utkast, Lars Östlund som gjorde en klok granskning av det färdiga manuset (kvarvarande fel och brister kommer naturligtvis från mig), John Hennessey som hjälpte mig med den engelska sammanfattningen, Institutionen för skogens ekologi och skötsel vid Sveriges lantbruksuniversitet där jag hade min arbetsplats samt Riksskogstaxeringen vid Sveriges lantbruksuniversitet som finansierade mitt arbete.

Jimmy Jönsson
Höör, november 2022

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Summary	6
1. Inledning	7
1.1. Källmaterial	7
1.2. Riksskogstaxeringen	7
2. Riksskogstaxeringen i svensk dagspress, 1923-2020	9
2.1. Bakgrund	9
2.2. Skogsvård och uthållighet, 1923 till 1945	11
2.3. Restaurering och rationalisering, 1945 till 1975	15
2.4. Miljö och hållbarhet, 1975 till 2020	17
3. Mellan siffror och politik: Avslutande reflektioner	21
4. Så gjordes undersökningen	23
5. Referenser	24

Sammanfattning

Dagens massmediala skogsdebatt kretsar kring kvantitativa frågor som huruvida ett intensivare skogsbruk bidrar till fler eller färre koldioxidmolekyler i atmosfären. Syftet med föreliggande populärvetenskapliga rapport är att bidra med en historisk fördjupning av denna debatt. Det görs genom en översiktlig belysning av hur den statistiska institutionen Riksskogstaxeringen tagits upp i dagspressen under åren 1923 till 2020, det vill säga den period Riksskogstaxeringen varit i bruk. Fokus vilar på dagstidningarna *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*. Rapporten belyser dagspressens historiska behandling av Riksskogstaxeringen med hjälp av dynamiken mellan kvantitativa faktauppgifter och politiska strömningar – eller siffror och politik. För det första förefaller de faktauppgifter Riksskogstaxeringen producerade ha spelat en betydande roll för dagspressens bevakning av skogsdebatten under hela undersökningsperioden. Möjligen skedde ett mindre brott strax efter millennieskiftet. För det andra verkar själva förhål-

landet mellan siffror och politik ha förändrats under undersökningsperioden. Från 1920-talet till 1970-talets inledning tog dagspressen upp Riksskogstaxeringens statistik främst i näringspolitiska sammanhang. Den var därtill sällan ställd mot andra siffror eller föremål för kritiska diskussioner. Dessutom behandlades nyproducerad statistik återkommande som stora nyheter. Från och med 1970-talet vidgades skogspolitiken och skogsdebatten till att inkludera också miljöfrågor vilket inverkade på hur dagspressen porträtterade Riksskogstaxeringen. Dels lyftes Riksskogstaxeringens statistik återkommande in i miljöpolitiska sammanhang jämte näringspolitiska. Dels ställdes den mot faktauppgifter om skogen som producerats av andra institutioner. Under den senare perioden behandlade dagspressen dessutom sällan statistiken som nyheter i sin egen rätt. Den användes i stället för att skapa faktarutor, framställa diagram eller stödja olika påståenden om skogen.

Summary

The contemporary forest debate in the mass media focuses on quantitative issues, such as whether intensified forestry increases or reduces the amount of carbon dioxide molecules in the atmosphere. The aim of the present popular scientific report is to provide a historical background for this debate. This aim is fulfilled through an overarching investigation of how the Swedish National Forest Inventory—a statistical institution—has been referred to in Swedish newspapers during the years 1923 to 2020, *i.e.*, the period when the Forest Inventory has been operative. Focus is directed at the newspapers *Dagens Nyheter* and *Svenska Dagbladet*. The report explores the newspapers' writings about the Swedish National Forest Inventory using the dynamics between quantitative facts and political currents, or numbers and politics. First, facts produced by the Forest Inventory seem to have played a significant role for the newspapers' coverage of the forest debate throughout the entire period. It is possible, however, that a minor departure from the trend occurred right after the turn of the millennium.

Second, the very relation between numbers and politics seems to have changed during the period. From the 1920s to the early 1970s, the newspapers brought up Forest Inventory statistics primarily in the political contexts of business and economics. The statistics were, moreover, seldom contrasted with other numbers or subject to critical discussions. Moreover, new statistics were repeatedly presented as big news. From the 1970s, forest politics and the forest debate was widened to include environmental issues as well, which affected the way the Forest Inventory was portrayed by the newspapers. Now, the Forest Inventory statistics were repeatedly lifted into environmental political contexts alongside business and economical ones. Furthermore, the statistics were contrasted with facts about the forest produced by other institutions. Moreover, during the latter period, the newspapers only seldom treated the statistics as news in their own right. Instead, they were used to create fact boxes, produce diagrams, or support different statements about the forest.

1. Inledning

Minskar eller ökar skogens biologiska mångfald? Bidrar ett intensivare brukande av skogen till fler eller färre koldioxidmolekyler i atmosfären? Under 2021 hamnade kvantitativa frågor som dessa i den massmediala debattens centrum. Incitament var en artikelserie i *Dagens Nyheter* och en dokumentärserie, ”Slaget om skogen”, i Sveriges television. Vidare uppmärksammades en vetenskaplig kontrovers i den vetenskapliga tidskriften *Nature* som bland annat kretsade kring Sveriges officiella avverkningsstatistik. Den massmediala debatten närdes av att skogsbruket samtidigt blev en politisk stridsfråga. Dels infogade regeringspartierna Socialdemokraterna och Miljöpartiet kontroversiella skogspolitiska riktlinjer i en uppgörelse med Centerpartiet. Dels lanserade EU-kommissionen en skogsstrategi som många ansåg skära sig mot det skogsbruk som bedrevs i Sverige. Bakom debatten låg ytterst en rad akuta frågor kopplade till den globala uppvärmningen.

Syftet med denna rapport är att bidra med en historisk fördjupning av dagens massmediala debatt kring skogens olika siffror. Jag uppnår det genom att översiktligt belysa hur den statistiska institutionen Riksskogstaxeringen historiskt har tagits upp i dagspressens bevakning av skogsdebatten. Undersökningen täcker hela den period då Riksskogstaxeringen varit i bruk, det vill säga från 1923 till 2020. Det huvudsakliga arbetet med rapporten bedrevs under 2021.

1.1. Källmaterial

I undersökningen har jag utgått från vad som skrivits i två rikstäckande dagstidningar som spelat en avgörande roll under hela perioden 1923 till 2020: *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*. Jag hittade detta källmaterial i Kungliga bibliotekets digitala samling Svenska dagstidningar (2021). Här finns samtliga nummer av *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*, jämte andra svenska dagstidningar, från hela undersökningsperioden digitaliserade som sökbar text. I min läsning av källmaterialet fokuserade jag på övergripande historiska tendenser snarare än detaljer i de olika historiska kontexterna.

Rapporten är populärvetenskaplig och inte ett inlägg i en forskningsdiskussion. Jag redogör trots det för materialurvalet – kort här samt mer utförligt i avsnitt 4. Dessutom refererar jag till källmaterialet i undersökningsdelen. Orsaken till det är att mina slutsatser bygger på ett empiriskt arbete som inte redovisats någon annanstans.

1.2. Riksskogstaxeringen

Riksskogstaxeringen sattes i gång av 1923 års regering i syfte att fastställa tre okända förhållanden: skogsmarkens areal, skogens ”virkesförråd” samt balansen mellan skogens avverkning och tillväxt (Fridman m. fl. 2014, von Segebaden 1998). Politiker, vetenskapsmän och olika representanter för skogsnäringen befarade nämligen att skogen avverkades snabbare än vad ny skog hann växa till.

Själva inventeringsarbetet byggde på ”bältestaxering”. Det innebar att linjer med olika inbördes avstånd drogs upp över hela landet (figur 1). Avståndet var 1 till 6 kilometer i södra och 10 till 20 kilometer i norra Sverige. Längs linjerna vandrade taxeringslag på upp till tio personer med kompass samt en 100 meter lång ”släplina” efter sig. De mätte diameter samt fastställde trädslag på de träd som växte inom fem meter från släplinan. Därtill gjorde de noteringar om marken och den omgivande skogens beskaffenhet.

Resultatet från arbetet i skog och mark skickades via regionala kommittéer till en ”riksskogstaxeringsnämnd” i Stockholm som beräknade och sammanställde resultaten. Fältarbetet pågick till 1929 och resulterade 1932 i en uppmärksammad statlig utredning (SOU 1932:26). Taxeringen av landets skogar upprepades som en länsvis inventering under perioden 1938 till 1952. Från och med 1953, efter ett riksdagsbeslut 1952, började den svenska skogen inventeras årligen.

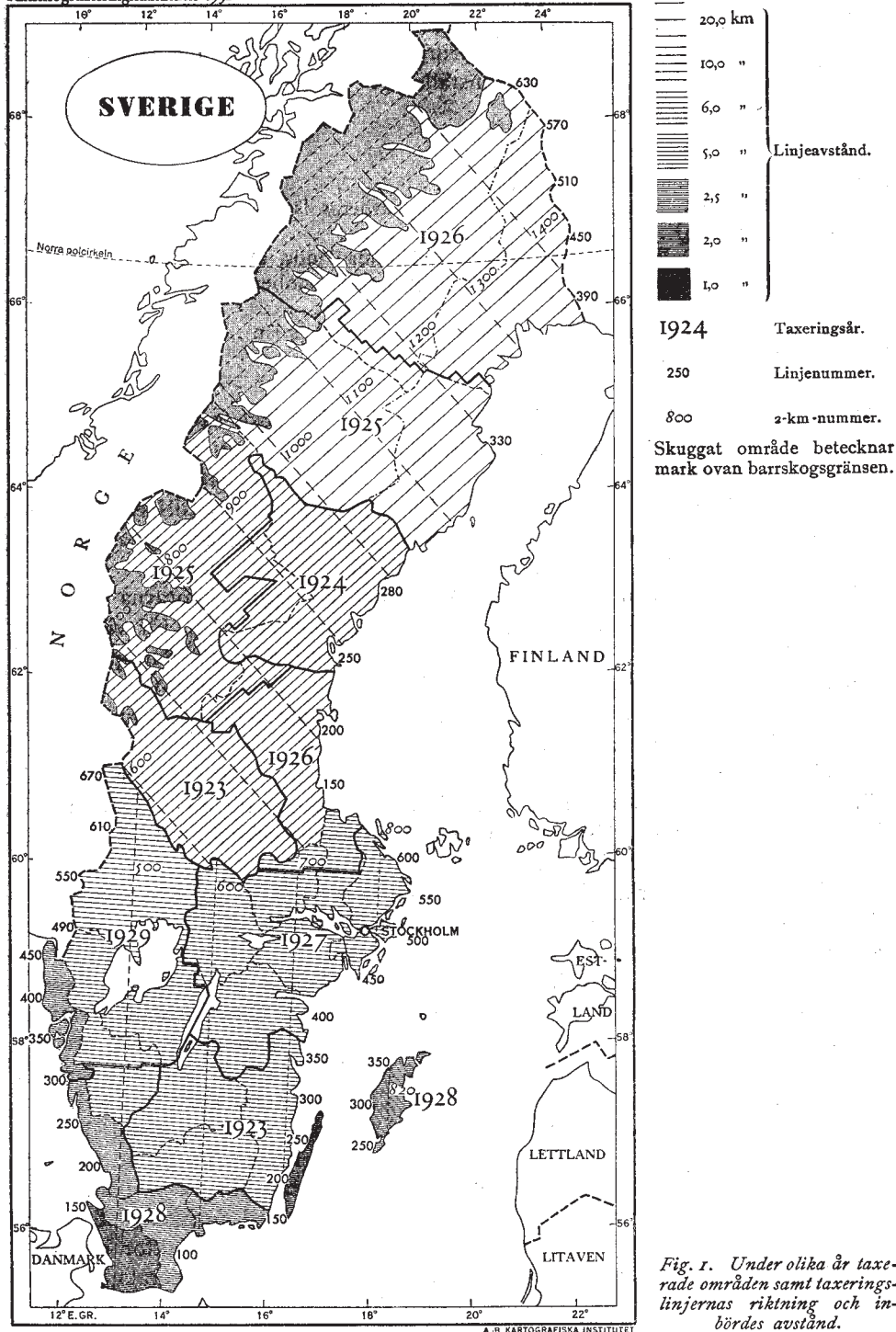

Fig. 1. Under olika år taxerade områden samt taxeringslinjernas riktning och inbördes avstånd.

Figur 1. Karta som illustrerade den första riksskogstaxeringens arbete. Bildkälla: SOU 1932:26. Uppskattning av Sveriges skogstillgångar verkställd åren 1923–1929.

2. Riksskogstaxeringen i svensk dagspress, 1923–2020

2.1. Bakgrund

Riksskogstaxeringens främsta produkt historiskt har varit sammanställningar som gentemot skogs-närings redovisar skogens tillstånd ur ekonomiska perspektiv – med viss tematisk breddning samt ett stigande intresse från också forskningen under senare decennier dock. Exempelvis sammanfattades 1932 ”de stora huvudresultaten” från den första taxeringsomgången på följande vis (SOU 1932:26 s. 61–62):

Den skog, som kläder den svenska skogsmarken [...] har ett virkeskapital inom bark av omkring 1 420 millioner m³, varav omkring 570 millioner m³ (40 procent) komma på tall och 600 millioner m³ (42 procent) på gran. Den årliga tillväxten hos skogskapitalet uppgår till 47 à 48 millioner m³, varav omkring 18 millioner m³ komma på tall och 20 millioner m³ på gran. Per hektar skogsproduktiv mark uppgår kubikmassan till 59 m³ i genomsnitt för hela landet och tillväxten till 20 m³.

Slutsatser som dessa ingick i en större historisk förändring mot ett ökat användande av ”för-enklade representationer”. Som följd av den framväxande industriproduktionssektorn under 1700- och 1800-talet växte kraven på stater och företag att kontrollera, sätta siffror på och ytterst effektivisera bruket av naturresurserna. Man inventerade skogar, odlingsjordar, mineralfyndigheter och så vidare. Uppgifterna användes för att tillverka kartor, tabeller och andra representationer som skalade ner landskapet, skiljde ut råvaran från andra element och gjorde den beräkningsbar. Med statsvetaren James C. Scott (1998) kan man tala om representationer som speglade en ”statens blick” på sina tillgångar i stället för direkt avbildade en långt mer komplex verklighet.

Ett tidigt svenskt exempel på en sådan representation är kung Karl XV:s skogskarta (figur 2). På 1840-talet – då kungen ännu var prins – sändes enkäter till landets sockenpräster om skogens omfattning och skick (Eliasson 2002). Svaren låg till grund för framställandet av en karta över

Sverige som lyfte fram landets skog som en ekonomisk tillgång. Ett annat exempel är Carl von Linnés redogörelser från sina landskapsresor under 1700-talet. Efter att ha besökt olika landsändar i Sverige lät Linné ge ut skrifter med förteckningar över olika fyndigheter som kunde komma riket till gagn (Broberg 2019). Nämnas kan också Tabellverket (bildat 1749) och förstas Lantmäteriet (1632).

Figur 2. Kung Karl XV:s skogskarta. Bildkälla: Kronprins Carls (Carl XV) tematiska kartor, 2:1, Riksarkivet.

Från 1800-talets mitt, och i synnerhet åren efter sekelskiftet 1900, skapades i världen ett stort antal institutioner som inventerade naturtillgångar och framställde kartor, tabeller, förteckningar och liknande (t.ex. Anker 2001, Eriksson 1978, Hays 1959, Hölzl 2010). Den i Sverige kanske mest mönsterbildande institutionen var Sveriges geologiska undersökning (bildad 1858). På många av institutionerna spelade naturvetenskapen – på väg att etableras som ekonomisk och politisk resurs – en nyckelroll. Geologer, fysiker, kemister och andra arbetade tillsammans med bolag och statliga verk för att kartlägga fyndigheter, ta fram utvinningsmetoder och effektivisera förädlingen av färdiga produkter. År 1902 ställdes en sådan institution till det svenska skogsbrukets förfogande: Statens skogsförsöksanstalt. Den fick bland annat tidigt i uppgift att kartlägga Sveriges ”skogstyper” (Jönsson 2019). Under 1800-talet var Kontinentaleuropa förebild för utvecklingen, men under 1900-talet övertog USA successivt rollen. I världens blickfång hamnade institutioner som United States Geological Survey (bildad 1879) och Soil Conservation Service (1933) jämte den nordamerikanska statsadministrationens progressiva uppmaning om ”efficient resource use”. Inte

minst skulle det nordamerikanska skogsbruket under det tidiga 1900-talet excellera i framställandet av kartor, scheman och andra förenklande representationer (Demeritt 2001).

Under 1960-talet då naturresursanvändningen kritiserades av miljörelsen etablerades institutioner som i stället använde motsvarande miljöpolitiska representationer. Mest känd är troligen Internationella naturvårdsunionens rödlista (bildad 1964) som än idag sammanställer arter baserat på utdöenderisk (Gustafsson & Lidskog 2013, Lidskog 2014). Därmed kom, som antropologen Eeva Berglund (2001) visat, skogsnäringsens och miljörelsens konflikter att trots olika mål utgå från samma medel: siffror och inventeringar.

Liksom många andra inventerande institutioner har Riksskogstaxeringen historiskt haft en förhållandevis hög status. Svenska staten, företrädd av bland annat Domänstyrelsen, Skogsstyrelsen, Statistiska centralbyrån och olika vetenskapliga institutioner, har alltid betraktat verksamheten som angelägen (Näslund m.fl. 1952, von Segebaden 1998). De första taxeringsomgångarna leddes av välrenommerade vetenskapsmän från Statens skogsförsöksanstalt. Och från och med 1940-talet fick Riksskogstaxeringen den statliga skogsvetenskapens institutioner som huvudmän: Statens

Figur 3. Statens skogsförsöksanstalts förste föreståndare Alexander Maas fotograferad 1906. Skogsförsöksanstalten låg då placerad på Valhallavägen i Stockholm. Bildkälla: SLU:s historiska skogsbildarkiv.

skogsförsöksanstalt (från 1943 till 1945), Statens skogsforskningsinstitut (1945 till 1962), Skogshögskolan (1963 till 1977) och Sveriges lantbruksuniversitet (1978 till idag). Vidare har Riksskogstaxeringens resultat kontinuerligt använts för att styra det statliga såväl som privata skogsbruket i Sverige som en ”uthållig” resurs, det vill säga för att skapa ett jämt och oupphörligt virkesflöde till industrin. Därutöver har Riksskogstaxeringen involverats i andra samhällsprojekt (Fridman m.fl. 2014, von Segebaden 1998). Exempelvis fick den första taxeringsomgången politiskt gehör eftersom staten kunde sysselsätta landets arbetslösa som fältpersonal. Ett annat exempel är den rapportering om trädens och skogsmarkens kolförråd som Riksskogstaxeringen sedan 2005 utför tillsammans med miljöövervakningsprogrammet Markinventeringen.

Parallellt med utvecklingen av förenklade representationer och inventerande institutioner har själva debatten om naturresurserna genomgått stora förändringar. Inte minst framträder förändringarna mot bakgrund av det massmediala landskapets framväxt (t. ex. Bocking 2020, Jönsson m.fl. 2021, Warde m.fl. 2018). Vid 1900-talets inledning ägde debatten om åkrarna, skogarna, vattendragen med mera i första hand rum i

facklitteraturen och facktidskrifterna samt inom olika expertinstitutioner. Under 1900-talets lopp etablerades dock dagstidningar, radio och TV som ofrånkomliga arenor för meningsutbyten om naturresurserna. Under 2000-talet tillkom sociala medier. Massmediernas framväxt medförde ett större genomslag för experten men frilade också denne för kritik från långt fler grupper än exempelvis andra experter. Särskilt i samband med genomslaget av sociala medier under 2010-talet fick experten finna sig i att hans eller hennes slutsatser spreds till en svåröverblickbar skara läsare, lyssnare och tittare. Det förändrade debattklimatet är ett resultat av medievärldens teknikutveckling men också samhällets demokratisering. Vid 1900-talets inledning hade naturresurserna debatterats av en elit manliga politiker, akademiker och industriägare. Under 1900- och 2000-talet, i takt med att offentligheten blev alltmer diversifierad, breddades också denna debatt.

2.2. Skogsvård och uthållighet, 1923 till 1945

Under en första period, ungefär 1923 till 1945, etablerades Riksskogstaxeringen i den svenska statsapparaten. Skogsdebatten, förd av exempelvis ekonomer, skogsforskare och industrirepresen-

Figur 4. I det tidiga 1900-talet bidrog inte sällan barnen till skogsvården. Bilden är tagen år 1900 och föreställer skogsplantering på en ljunghed i Vålinge socken, Halland. Bildkälla: SLU:s historiska skogsbildarkiv.

tanter, kretsade då kring skogsvård och uthålligt skogsbruk (Eliasson & Törnlund 2018, Jönsson 2019, Mårald m.fl. 2017, Mårald & Westholm 2016). Idealt sett skulle statens, industrins och enskilda skogsägares skogsbruk ingå i en evig produktionscykel där skogens avverkningstakt aldrig överskred dess tillväxttakt. Ståndpunkten implementerades politiskt, bland annat genom införandet av en skogsvårdslag 1923 respektive 1948 som riktades mot uthålligt skogsbruk (Eliasson & Hamilton 1999).

Debatten om skogsvård och uthållighet utgick främst från de stora skogsområdena i Norrland. Under 1800-talet hade en timmerfront gått över landsändan, vilken många fruktade hade bidragit till en överexploatering av skogen (Josefsson & Östlund 2011, Östlund & Norstedt 2022). Dels hade en expanderande sågverks- och massaindustri jämte andra vinstdrivna aktörer avverkat stora ytor utan att anlägga ny skog. Dels använde samer, bönder och andra grupper av hävd skogen som bland annat vedförråd och betesmark. Detta krockade med synen på skogen som en ”träddodling”, en förutsättning för den industriella skogsanvändningen och målet om uthållighet.

Den första taxeringsomgången pekade visserligen på en balans i avverkning och tillväxt – även om beräkningen av det förra inte fullt ut genomfördes förrän vid 1950-talets början. Men slutsatsen gällde på nationell skala; tillståndet i Norrland ansågs fortsatt problematiskt. Debatten om skogsvård och uthållighet drevs på och förlängdes av ett antal stora samhällskriser: lågkonjunkturer under 1920- och inte minst 1930-talet samt andra världskrigets utbrott.

Under 1920-, 1930- och 1940-talet lyftes Riksskogstaxeringen flitigt i dagspressen och knöts framför allt till uthållighetsfrågan. Tonläget var återkommande bekymrat. Exempelvis tog en artikel från 1937 upp en hotande ”råvarubrist” och ett ”kritiskt läge” som man hoppades att en andra taxeringsomgång skulle ge besked om (”Sydsvensk hjälp ...” 1937). I Norrland utbreddes sig, enligt artikeln, endast små ytor högproducerande skog medan ”gammal skog” som ”presterar en mycket ringa tillväxt” upptog ett stort utrymme.

Men också mer progressiva tongångar hördes. Särskilt gäller det under 1930-talet då den första taxeringsomgången visat att en viss balans rådde mellan den svenska skogens tillväxt och avverk-

ning. Till exempel refererades 1930 ett tal av Arvid Lindman, statsminister och ordförande i branschorganisationen Svenska skogsvårdsföreningen, som hållits under branschträffen Skogsveckan (”Skogen ger ...” 1930). Även om Lindman saknade en ”målmedveten skogspolitik” tecknade han en förhållandevis hoppfull bild av Sveriges skogsnäring. En särskild ”trygghet” skänkte Riksskogstaxeringens resultat om ”ungefärlig jämvikt” ”mellan avverkning och tillväxt”. Just själva igångsättandet av en riksskogstaxering lyftes också som ett gott tecken.

Med en tillförsikt motsvarande Lindmans konstaterade en historiker 1937 att det ”skogsbriestens spöke” som följt ”den växande exploateringen” av naturresurserna jagats på flykten av ”den stora riksskogstaxeringen”: ”det finns [...] numera intet rum för någon tvekan om att det varit en ödesdiger felsyn som marterat våra fäder i 300 år” (Boëthius 1937). Historiskt har makthavare återkommande fruktat för skogsbriest och lanserat olika mer eller mindre radikala motåtgärder (fruktan för skogsbriest skulle, som framgår nedan, dock hålla i sig, Riksskogstaxeringen till trots).

I samma anda som Lindman blåste dagstidningarna upp slutsatserna från den första Riksskogstaxeringen i stora rubriker. Exempelvis pryddes *Dagens Nyheter* den 30 november 1932 av följande rubrik: ”Sveriges skogsareal 23 181 000 hektar: Rikstaxeringens resultat framlagda” (figur 5).

Under perioden 1923 till 1945 fick också Riksskogstaxeringens arbetssätt en jämförelsevis stor uppmärksamhet i dagspressen. Det var ju något nytt och iögonfallande. Till exempel tryckte både *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* rikt illustrerade reportage om den första taxeringsomgångens arbete medan det ännu pågick (”Kompassrakt genom ...” 1926; ”Vildmarkens mönstring ...” 1925). *Dagens Nyheter*s bidrag var en uppsluppen text kallad ”Vildmarkens mönstring” där läsaren stiftade bekantskap med stora delar av Riksskogstaxeringens organisation (figur 6). Reportern inledde med ett besök på kontoret i Stockholm: ”Unga och medelålders herrar, brunbrända av en sol som icke är stadens, springa omkring och peka och rita på kartor i jätteformat, ackompanjerade av en stab sköna damer som föra ett helvetiskt larm på skriv- och räknemaskiner.” Därefter fördes läsaren ut i skog och mark till ”ett hundratiotal veritabla skogsströvare och fjällkarlar med grova

SVENSKA DAGBLADET Onsdagen den 30 November 1932

En nyhet

Dr Svenssons
milliongåva
var laglig.

Klander av testamentet har
nu afgjort.

**Winborgs
SENAF**

4
**billiga
dagar**

ONSDAG 30.de
TORSDAG 1.sta
FREDAG 2.dra
LORDAG 3.dje

**Ulstrar och
Paletåer**

**Kostymer och
Sportkostymer**

Halter från Kr. 2.50
Skjortor från Kr. 2.45

INGÅR ÄRDE
ENDAST KVALITETSVAROR
TILL LÅGASTA PRISER

Gillbergs

HAMNGATAN 5
S. K. KILFÖRSTADEN

Sveriges skogsareal
23181000 hektar.

RIKSTAXERINGENS RE-
SULTAT FRAMLAGDA.

**Aven utlandet in-
tresserat av jätte-
arbetet. Efterföljd
i flera länder.**

Ökad återväxt.

**Goda resultat ur
forstlig synpunkt.
Ungarna skogar i
övre Norrland.**

Det stora mödet!
Resår-Gördlar

REKONSTRUKTIONEN
REKONSTRUKTIONEN
REKONSTRUKTIONEN

**Alla rånnarna
bekände utan
några omsvep.**

17-åringens skuldsatta rånnare
som tillde Riksskogstaxeringen.

**Vare vän
Vägen
till min vän**

Revisorn i alla fall!

Revisorn i alla fall!

Revisorn i alla fall!

**Varje pris är en schlager
- varje kappa ett fynd.**

Sedan är tillbaka veta alla damer att Modellens
säsongrealisation är något extra.

**1 dag
kl. 9 f. m.** är tidpunkten åter inne
för denna årliga

säsongrealisation

Denna gång äro priserna verkligen så låga att man ovillkorligen frågar sig: Hur
kan detta vara möjligt? Vad sägs till exempel om närandesande förlöf-
da prisexempel? Sådana förelömnar i massor.

Bäckfickkappa med stora fickor. Nr 205. No 29.50	Elegant Följarkor med stora fickor. Nr 206. No 298.-
Bäckfickkappor i olika färger. Nr 207. No 39.50	Elegant Pälsjackor med stora fickor. Nr 208. No 89.50
Svartmelerad Kappa med stora fickor. Nr 209. No 49.50	Imitt. Pälsjackor med stora fickor. Nr 209. No 29.50
Svart Kappa med stora fickor. Nr 210. No 89.50	Enslig julkappa Nr 210. 22.50
	Sportdrällar Nr 211. 4.75
	Sportbyxor Nr 212. No 14.50

Modellen
32 DROTNINGGATAN 32

Kan du putsa fönster

HÄXAN KAN

Putsgarn för alla fönster
och glas. - Hålls i din förtäring.

HÄXAN KAN

Figur 5. Under det tidiga 1900-talet blåste inte sällan dagstidningarna upp Riksskogstaxeringens slutsatser i stora rubriker. Bildkälla: Svenska Dagbladet, 30 november 1932.

stövlar på fötterna, bastanta ryggäckar på skuld-
rorna, snuggor i munnarna och mystiska grejer i
händerna”.

Faror och strapatser betonades gärna. Bland an-
nat föreställde en av reportaget bilder en taxerare
som gått ner sig i myr. Svenska Dagbladets repor-
tage hade en liknande ton men fäste mer vikt vid
verksamheten i skogen. Under ett par sommarda-
gar hade reportern följt en grupp taxerare i Norr-
botten. Fokus vilade på bälttaxeringens princi-
per samt, återigen, strapatserna: mygg, våtmarker
och matlagning över öppen eld.

Utrymme vigdes också åt att ventilerade och ut-
värdera Riksskogstaxeringen som samhällsprojekt.
För det första skrevs debattinlägg om igångsättan-
det av, alternativt metoder för, en svensk riksskogs-
taxering. År 1923 trycktes exempelvis ett inspel
om arbetslöshet (”Riksskogstaxering ...” 1923).
Skribenten ansåg att den ”s.k. rikstaxeringen”
dröjt för länge och betonade vinsten av att sätta
landets arbetslösa i arbete: ”Givet är att staten
ej [...] kan påräkna billigare arbetskraft än nu, i
lågkonjunktens elfte timme.” Året efter venti-
lerade en ekonom sin oro för att Riksskogstax-

Figur 6. Den första taxeringsomgångens arbetssätt fick jämförelsevis stor uppmärksamhet. Bildkälla: Dagens Nyheter, 30 augusti 1925..

eringen skulle leda till handlingsförklaring inför en hotande "skogsbrist": "det är alltid en fara här i Sverige, att nationen, sedan den en gång satt en stor undersökning och beviljat anslag därtill, slår sig till ro och skjuter undan alla bekymmer för den fråga som gäller, medan den ligger under undersökning" (Cassel 1924).

För det andra trycktes rena politiska hyllningar till Riksskogstaxeringen, som det ovan citerade talet av Lindman. Inte sällan dök dessa upp i samband med reportage från Skogsveckan. Nämnas bör också att dagstidningarna regelbundet tryckte

blänkare om den första Riksskogstaxeringens resultat allteftersom de olika etapperna avklarades (t. ex. "Mindre areal ..." 1927; "Skogstillgången i ..." 1926; "Stockholms län ..." 1928).

Merparten texter utgick därtill okommenterat från att den industriella expansionen i skog och mark var ett odelat positivt företag. Tendensen är tydlig då ord från nyckelpersoner inom skogsindustrin återgavs men den återkom även hos *Dagens Nyheter*s och *Svenska Dagbladets* journalister. Exempelvis trycktes 1929 en nyhetsartikel benämnd "Taxeringen av skogarna avslutad: Glädjande

resultat”. Här kallade journalisten Riksskogstaxeringens resultat om Sveriges ”skogsförråd” ”inom bark” för en ”julklapp till hela det svenska folket”. Taxeringen blev klar i december. Vidare gav en rapport från Riksskogstaxeringsnämnden en journalist ”ett starkt intryck av” ”ett storartat och såväl ur nationalekonomisk som forstlig synpunkt synnerligen betydelsefullt arbete” (”Sveriges skogsareal ...” 1932).

2.3. Restaurering och rationalisering, 1945 till 1975

Under åren 1945 till 1975 skapades en välfärdsstat i Sverige. Perioden kännetecknades av sociala reformer, industriell expansion, ekonomisk tillväxt – åtminstone fram till oljekrisen vid 1970-talets början – samt inte minst ett rationaliserat bruk av naturresurserna. Inom skogsbruket speglades utvecklingen i efterkrigsprojekt som ”Norrlands restaurering” (Eliasson & Törnlund 2018, Lundmark 2020, Mårald m.fl. 2017, Mårald &

Figur 7. En viktig grund i skogsbrukets mekanisering var introduktionen av motorsågen. Bilden är tagen 1948 i Söderfors på gränsen mellan Uppland och Gästrikland. Bildkälla: SLU:s historiska skogsbildarkiv.

Westholm 2016). Projektet innebar att framför allt staten, men också industrin och enskilda skogsägare, försökte försätta sin skog i Norrland i ett mer högproduktivt skick med hjälp av nymodigheter som motorsågar, barkningsmaskiner och hjulbandstraktorer jämte äldre tekniker som traktthuggning, hyggesbränning samt sådd och plantering (figur 7).

Under perioden skedde också en generell breddning av skogsbrukets tekniska arsenal med bland annat gödsling, främmande träslag och kemiska bekämpningsmedel (t. ex. Lindkvist m.fl. 2011). Bakgrunden till Norrlands restaurering och andra liknande reformer var de resultat taxeringsomgången före kriget hade presenterat.

Ytterst var det alltså den uthållighetsdebatt som inletts vid 1900-talets inledning som nu fortsatte med full kraft. Därtill präglades efterkrigs-tidens skogsdebatt av 1948 års skogsvårdslag som inriktades mot skogen som råvara för industrin snarare än som stöd för jordbruket (Appelstrand 2007). Rationaliseringen av naturresursanvändningen var initialt kodat som ett ”modernt” och progressivt företag och som sådant förhållandevis okontroversiell i samhällsdebatten (Mårald 2008). Men en pyrande miljökritik som problematiserade skogsbrukets mål och medel började ta form under 1960-talet för att sedan, under framför allt 1980-talet, närmast helt överta skogsdebatten i massmedia.

Under åren närmast efter andra världskriget vädrades en oro för skogs- och råvarubrist i dagspressen. Den baserades på Riksskogstaxeringens första resultat på 1920-talet samt nya preliminära beräkningar av framför allt norrlandsskogens skick (den andra taxeringsomgången blev klar först 1952). Exempelvis refererades 1946 en ekonomiskt dystert slutsats om ”skogsindustriens försörjningsförmåga” dragen av en nestor i sammanhanget: skogsforskaren Henrik Petterson som medverkat i utformningen och ledningen av den första Riksskogstaxeringen (”Skogsindustrien inför ...” 1946). För att ”skogskapitalet skall vidmakthållas”, menade Petterson, ”måste avverkningarna för Norrlands vidkommande tillsvidare begränsas till ungefär 60 procent” jämfört med 1920- och 1930-talet.

En liknande bild av ett land hemsökt av skogsbrist tecknades, med ledning av den första taxeringsomgångens resultat, i en artikel året

efter ("Norrländska skogsindustrier ..." 1947). I samband med slutavverkningen av de sista "ur-skogsbestånden", menade skribenten, var "virkestillgången" i Norrland dalande. De "yngre skogar, på vilka den framtida virkesproduktionen skall bygga" medgav inte "uttag av sådan omfattning att de tillnärmelsevis ersätter de gamla skogarnas bortfall".

Men liksom den första bidrog färdigställandet av den andra Riksskogstaxeringen till en mer positiv bild av läget, åtminstone i dagstidningarna. I exempelvis ett referat av en byråchef på Skogsstyrelsen från 1952 problematiserades idén om den svenska skogsbristen: "Förnyas den svenska skogen i samma takt som den huggs ut, eller tär vi på skogskapitalet i tider av forcerad export? Är den svenska skogen en stabil råvarutillgång, ständigt återväxande och inte småningom tömd som gruvor och oljekällor?" ("Svenska skogen ..." 1952).

Byråchefen menade, med ledning av Riksskogstaxeringens nya resultat, att "skogsförrådet" ökade "i södra och mellersta Sverige" vilket vägrade upp "den minskning som uppstått i Norrland". Således var "skogskapitalet" "alltjämt orört". En motsvarande slutsats drogs i en ledartext från 1960: "Pessimismen" och "den mörka bilden" av läget i den svenska skogen hade "korrigerats i positiv riktning" när också södra Sverige blivit taxerat ("Frågetecken kring ..." 1960).

Noteras i sammanhanget kan den i dagspressen ymnigt förekommande metaforen "kapital" som troligen hämtades från Riksskogstaxeringens rapporter. Frågan handlade i dessa texter om huruvida avverkningarna endast påverkade "räntan" eller om de tog av själva "kapitalet", det vill säga Sveriges vid ett visst tillfälle totala tillgång på skog. Metaforen likställde skogslandskapet med rena pengar och erkände egentligen ingen annan bild av det än som resurs för industriproduktionen. Exempelvis pryddes intervjun med byråchefen av underrubriken: "Räntorna dras men kapitalet orört". Med räntor avsågs de norrländska urskogarna vars avverkning uppvägdes av "avverkningsmogen" skog i södra Sverige.

I andra Riksskogstaxeringens kölvatten följde också vad som kan kallas en "skogspolitisk giv" i dagspressen, delvis företrädd av skogsforskarna själva. Given syftade till att en gång för alla genom "restaurering" och "reproduktionsprogram" åtgärda norra Sveriges "skräpskog", "hagmark",

"sumpskog" med mera och omvandla norrländsskogarna till högavkastande och uthålliga odlings-system.

År 1949 skrev exempelvis Manfred Näslund, chef för Statens skogsforskningsinstitut som då var huvudman för Riksskogstaxeringen, en programmatisk text om den andra "Riksskogstaxeringens resultat och hur denna utnyttjas för skogsproduktion". Texten mynnade ut i en diskussion om "behovet av kulturer och åtgärder för självförnyring", det vill säga en aktiv odling av träd. Framför allt kopplade Näslund sakernas tillstånd till att skogsvård var nedprioriterat bland beslutsfattare såväl som hos svenskarna i gemen. "Den otillfredsställande skogsvårdssituationen", menade han, berodde i stor del på "att de kostnader vi nedlagt på vår skogsvård varit försvinnande små i förhållande till de oerhörda värden vi skördat ur skogen och till skogens betydelse för folkhushållet" (Näslunds kurs.). Det var därför dags för en "radikal förändring".

I samklang med idéer som dessa rapporterade dagspressen också om verkställandet av skogsbrukets rationalisering. År 1954 trycktes exempelvis en nyhetsartikel om "föryngringsproblemet" som fått "en brännande aktualitet" och lett till att "de skogliga upprustningsåtgärderna börjat komma igång" (figur 8) ("Skogsbruket rustas ..." 1954). Bakgrunden menades vara bland annat den andra taxeringsomgången.

Artikeln skildrade upprustningsarbetet genom bland annat bönder som planterade träd och skogsbolag som sjösatte åtgärder för en "intensivare skogsvård" men också mekaniseringsinsatser såsom att flottleder ersättes av bilvägar. En ledare från samma år berättade att "takten ökat i restaureringsarbetet" och lyfte bland annat "reproduktionsåtgärder, röjning och dikning" bland bönder ("Upprustning i ..." 1954). Ledaren innehöll därtill ett referat från Näslund som sporrade utvecklingen ytterligare. Denne framhöll "att den årliga skogsodlingsarealen måste mer än fördubblas".

Mot slutet av 1960-talet började emellertid också kritiska röster mot skogsbrukets rationalisering att ta plats i dagstidningarna. Exempelvis skrev en skogsforskare och naturskyddare 1967 ett försvar för de hagmarker som alltmer börjat betraktas som misslyckad skogsproduktionsmark (Romell 1967). Han ville på nytt ta "hagmark till heders", dels för det svenska naturskyddet och dels för att naturtypen hade en ekonomisk potential

DAGENS NYHETER Onsdagen den 30 Juni 1954

SKOGSBRUKET RUSTAS UPP

Nät av nya bilvägar ersätter flottleder

En omfattande utbyggnad av nya bilvägar i skogsbrukets område har påbörjats. Detta innebär att de gamla flottlederna gradvis ersätts av ett nät av nya bilvägar. Detta gör att skogsbrukets verksamhet blir mer effektiv och ekonomisk. Utbyggnaden omfattar bland annat nya vägar för skogsbrukets maskiner och verktyg, vilket underlättar arbetet i skogen. Detta är ett viktigt steg mot en modernisering av skogsbruket och för att kunna hantera de ökande kraven på skogsprodukter.

Industrins självsäkring av karteller kräver prestationer för förmånsrabatt

Andra åtgärdsåtgärder krävs för att kunna säkerställa skogsbrukets verksamhet och för att kunna hantera de ökande kraven på skogsprodukter. Detta innebär att skogsbrukarna måste prestera mer för att kunna få förmånsrabatt. Detta är ett viktigt steg mot en modernisering av skogsbruket och för att kunna hantera de ökande kraven på skogsprodukter.

Edgy

KARLBERGSVÄGEN 44

REALISERAR

Fredag - Lördag - Söndag

Imorgon

bär alla rindar till Herrarnas sommar-Realisation

FÖREMAN OCH KANT- KUNSKER TILL FÖREMAN LÄS

Skilja för samtliga som betalar 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100.

Stockholms Enskilda Bank

Herrenskåder, 2 or.

Kaproner 1200
Linnen 1200
Linnen 1200

Herrenskåder, 2 or.

Kaproner 1200
Linnen 1200
Linnen 1200

Herrenskåder, 2 or.

Kaproner 1200
Linnen 1200
Linnen 1200

SILHUETT

realiserar

med början i dag kl. 1/2 9

Kappor och ulstrar 59:-

Klänningar 14:75

Jackor 29:75

500 buslar 5:90

Långbyxor 19:75

jumpers 5:90

Kjolar 9:75

Sensation vid dräktavdelningen

Kamgarn 59:-

SILHUETT

HORNSGATAN 58

Herrenskåder, 2 or.

Kaproner 1200
Linnen 1200
Linnen 1200

Herrenskåder, 2 or.

Kaproner 1200
Linnen 1200
Linnen 1200

Herrenskåder, 2 or.

Kaproner 1200
Linnen 1200
Linnen 1200

Figur 8. Dagstidningarna rapporterade återkommande om skogsbrukets mekanisering och rationalisering. Dagens Nyheter, 30 juni 1954.

i samband med att bönder ersatte mjölkproduktion med köttproduktion. Bland annat resonerade han kring bönder som ville "slippa se sina åkrar 'rationaliserade' till granskog". Han poängterade också att den första Riksskogstaxeringen, till skillnad från 1948 års skogsvårdslag, hade erkänt hagen "som en driftsform".

2.4. Miljö och hållbarhet, 1975 till 2020

Under en sista period, 1975 till 2020, etablerades en rad miljöfrågor och från 1980-talets slut och 1990-talets början frågan om "hållbar utveckling"

i skogsdebatten (Lisberg Jensen 2002, Mårald m.fl. 2017). Därtill fick historiskt gamla frågor om skogen som fritidslandskap, rekreationskälla, renbetesmark och så vidare långt större utrymme.

Med miljö- och hållbarhetsfrågorna blev skogsdebatten mer polariserad. Orsaken till det var bland annat att miljörörelsen och miljöpolitiken bidrog med historiskt nya perspektiv på skogslandskapet. Därtill fick en rad miljöproblem med skogsbruket en stor uppmärksamhet. Under 1970- och 1980-talet var skogsbruket i Sverige dessutom jämförelsevis intensivt och produktionsinriktat

och använde en lång rad tekniker som menades förfärliga eller ödelägga skogsmiljöer: stora kalhyggen, monokulturer, konstgödsling, hyggesplöjning, främmande trädslag, kemiska bekämpningsmedel och så vidare (t. ex. Enander 2007, Lindkvist m.fl. 2011, Simonson m.fl. 2015, Simonsson 2021, Östlund m.fl. 2022) (figur 9).

Det gjordes politiska försök att dämpa polariseringen under 1990-talet. Bland annat skapades 1993 en ny kompromissinriktad skogsvårdslag som byggde på juridiskt jämställda produktions- och miljömål (Appelstrand 2007). Men konflikten fortsatte hela vägen in i 2010-talet i relation till biologisk mångfald, klimatförändringar och andra miljöfrågor. Allt detta betyder dock inte att skogen som ekonomisk tillgång försvann från skogsdebatten. Delvis parallellt och delvis sammanflätat med miljö- och hållbarhetsfrågorna fortsatte den historiskt gamla debatten om uthållighet.

Dagspressen lyfte Riksskogstaxeringen i samband med särskilt två miljö- och hållbarhetsfrågor. Den första handlade om "skogsdöden", ett miljöproblem som utgick från att den svenska skogen dog i stor skala på grund av surt regn (Tunlid 2007). Ordet "skogsdöd" kom från tyskans *Waldsterben* som användes i en parallell kontinentaleuropeisk debatt. Orsaken till att dagstidningarna knöt Riksskogstaxeringen till skogsdöden var att institutionen, som svar på den kontinentala

skogsdödsdebatten, utförde en skadeinventering under 1980-talets första hälft. Skogsdödsdebatten pågick under 1980-talet och en bit in i 1990-talet.

Den andra frågan handlade om kalhyggen. Kalhyggesfrågan var dock långt mer mångfacetterad än skogsdödsfrågan (Espmark 2017, Lisberg Jensen 2011). Bland annat ingick frågor om landskapets skönhet, djurs och växters livsmiljöer samt skogen som kolsänka. Därjämte var kalhyggesfrågan mer ihållande och pågick undersökningsperioden ut.

Inte sällan debatterades miljöfrågorna med utgångspunkt i hur olika mätningar av skogen skulle tolkas. Exempelvis uppstod ett talande meningsutbyte 1987 efter publikationen av en debattartikel kallad "Skogsdöden är en myt!" (Fahlgren & Häggström 1987). Två jägmästare menade här att "massmedier" "målat upp en skräckbild av svensk skogsdöd som totalt saknar verklighetsförankring". Företaget hade, menade de, "påhejats av vissa personer knutna till andra forskningsinstitutioner än de skogliga". Med utgångspunkt i Riksskogstaxeringens inventering av "förrådet av döda träd och vindfällan" slog de fast att den "svenska skogen aldrig varit friskare".

Debattartikeln fick mothugg av representanter för Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket samt den forskare som ansvarat för Riksskogstaxeringens skadeinventering (Bengtsson 1987, Bucht & Nilsson 1987). Den senare kritiserade den allmänt

Figur 9. Skogsgödsling blev under 1970- och 1980-talet en kontroversiell teknik jämte många andra. Bilden är tagen 1977 i Kosta, Småland, och föreställer en helikopter som användes för att gödsla i skogen. Bildkälla SLU:s historiska skogsbildarkiv.

spridda slutsatsen om att det pågick en ”galopperande skogsdöd” men vände sig skarpt mot slutsatsen att allt var frid och fröjd (Bengtsson 1987). Dels fann han de första skribenternas slutsatser utifrån Riksskogstaxeringen något skeva. De drog, menade han, för ”stora växlar av statistiken över den historiska förekomsten av döda träd”. Dels betonade han att ”så komplicerade frågor som ’skogsskadorna’ och deras orsaker” var dolda till och med för ”den mest vältränade skogsmanablick”.

Ett annat talande meningsutbyte uppstod mot slutet av 1980-talet i relation till regleringen av skogsbruket i fjällskogarna. År 1988 trycktes en artikel om en ny rapport från Svenska naturskyddsföreningen (”Hotet mot ...” 1988). Rapporten pekade på att runt ”800 000 hektar av den fjällnära skogen är kalavverkad, kraftigt dimensionshuggen eller kringgärdad av storskogsbruk”. Rapportförfattarna hade, enligt artikeln, bland annat använt ”ny satellit teknik” samt ”fjärranalys av 500 flygbilder”. Skogsstyrelsens generaldirektör, som också var citerad i artikeln, menade dock att slutsatserna ”inte stämmer överens med riksskogstaxeringens statistik”.

Dagspressens rapportering om oenigheten kring olika mätningar av avverkningen i fjällskogarna, och om vad måtten verkligen visade, fortsatte i ett flertal artiklar med ett förhållandevis högt tonläge (t. ex. Eriksson 1990, Linder 1989, Svensson 1989).

Också den i tid senare debatten om kalhyggen och biologisk mångfald kännetecknades av strider om siffror. Exempelvis lyfte en debattartikel från 2014, författad av företrädare för Svenska naturskyddsföreningen, hotet mot den vitryggiga hackspetten (Åström & Stighäll 2014). Svenska naturskyddsföreningen hade ”låt Riksskogstaxeringen i Umeå” analysera utvecklingen av de skogar hackspetten levde i. Analysen visade, enligt artikeln, att de lövträd och den döda ved fågeln var beroende av hade ökat i endast mycket liten utsträckning, något som ställdes mot ”skogsnäringens” återkommande budskap om ”att mängden lövträd och död ved ökat på senare tid”.

Därtill fick uthållighetsfrågan fortsatt utrymme, om än något mindre. Exempelvis uppstod vid 1980-talets början en dispyt om skogsbrist. Bakgrunden var nya skogspolitiska mål om en möjlig avverkning om 70 till 75 miljoner skogskubikme-

ter samt en spridd fruktan för att skogsnäringen gått genom ”råvarutaket”, det vill säga att avverkningen överskridit tillväxten. Här argumenterade en del debattörer för minskad avverkning, bland annat med hänvisning till att den statistiska bilden av skogen var osäker eller felaktig (t. ex. Bendz 1981, Brodda 1982). Åter andra debattörer var av motsatt uppfattning (t. ex. Michelsen 1981, Vesterbergren 1981). I den senare gruppen ingick också företrädare för Riksskogstaxeringen (Hägglund & Svensson 1982). Dels ville de korrigera vad de menade var en felaktig tolkning av institutionens resultat. Dels ville de stödja föresatsen att öka aktiviteten i skogen. Bland annat menade de att ”Riksskogstaxeringens siffror” medgav ”mer intensiva alternativ som på sikt skulle möjliggöra en högre avverkningsnivå” samt att det eventuellt var ”möjligt att, utan att äventyra skogens viktiga miljömässiga och rekreativa funktioner, höja skogsproduktionsnivån ett snäpp”.

En helt annan trend talande för perioden 1975 till 2000 är att texter som lyfte Riksskogstaxeringen som ett pågående arbete blev alltmer sällsynta. Inte minst under 1900-talets första hälft hade det ju tryckts texter om det arbete i skog och mark som låg bakom Riksskogstaxeringens siffror. Nu hände det ytterst sällan att Riksskogstaxeringen som institution porträtterades. Utåt omvandlades institutionen därmed från ett tydligt samhällsprojekt till en mer osynlig leverantör av fakta; något journalisten eller intervjuoffret hänvisade till för att stödja det ena eller andra påståendet.

Men det fanns också mottendenser under perioden, det vill säga texter som gläntar på locket till själva arbetet med statistiken. En sådan består förstås av artiklar där själva siffrorna debatterades, som i skogsdöds- och kalhyggesdebatten. Ett annat, mindre konfliktstrande, exempel är en notis från 2009 om bärbranschens kritik mot Riksskogstaxeringen med anledning av felslagna blåbärsprognoser (”Blåbärsprognos slår ...” 2009). En annan form av text som tematiserade arbetet bakom siffrorna är artiklar om tekniska nyheter. Till exempel trycktes 1980 en nyhet om att Riksskogstaxeringen börjat använda datorer i taxeringsarbetet (figur 10) (Lundegårdh 1980). ”Nu marscherar datorn på allvar in i skogen”, berättade artikeln och redogjorde för taxerarnas arbete med ett elektroniskt skjutmått kopplat till en portabel ”datasamlare”.

Bankjättsteman åtalad för miljonaffärer

Byggde upp hemlig fond utomlands

En bankjättsteman åtalades för att ha byggd upp en hemlig fond utomlands på över 20 milj. kr. Han åtalades för att ha varit med om att skaffa in pengar till denna fond och för att ha varit med om att skaffa in pengar till denna fond...

Dator förenklar skogstaxeringen

En ny metod för att beräkna skogstaxeringen har utvecklats. Den är baserad på datorer och gör arbetet betydligt enklare och snabbare.

Advertisement for Bredenberg featuring a woman and the text 'eftertraktad italiensk angöra!!'. It lists prices for various items like 'Kokhöns 7.80' and 'Blodpudding 9.90'.

Elbranschen till attack mot politiker Startar kampanj mot elvärmestopp

Elbranschen har startat en kampanj mot politiker som vill införa ett elvärmestopp. De anser att detta skulle vara skadligt för ekonomin och för elleveranssäkerheten.

Landsting om sjukvård Redo ta större ansvar

Landstinget har beslutat att ta ett större ansvar för sjukvården. Detta innebär att de ska finansiera en större del av sjukvårdskostnaderna.

Advertisement for BRIME BRASAN, a wood-burning stove. It features a diagram of the stove and text describing its benefits and safety features.

Advertisement for LäkeMedel, a health supplement. It claims to help with various ailments and improve overall health.

Large advertisement for Metro food products. It features a cartoon character and lists various items with prices, such as 'Kokhöns 7.80', 'Blodpudding 9.90', 'Rödspätta 12.40', and 'Väl diskmedel 4.75'.

Figur 10. Vid 1980-talets början uppmärksammade dagspressen Riksskogstaxeringens användande av datorer, något som bidrog till insikter om arbetet bakom institutionens siffror. Bildkälla: Svenska Dagbladet, 2 december 1980.

3. Mellan siffror och politik: Avslutande reflektioner

Ett sätt att förstå Riksskogstaxeringens öden och äventyr i dagspressen är att lyfta den historiska dynamiken mellan kvantitativa faktauppgifter och politiska strömningar – siffror och politik. Å ena sidan har Riksskogstaxeringen producerat vissa faktauppgifter om skogen, å andra sidan har dagstidningarna lyft in dem i olika politiska sammanhang. I förlängningen hade perspektivet, med hjälp av ett annat källmaterial, kunnat vidgas till också de politiska agendor som historiskt motiverat statistikens framställning.

För det första förefaller de siffror som Riksskogstaxeringen producerat ha spelat en stor roll för dagspressens bevakning av skogsdebatten under hela undersökningsperioden. I den mån skogspolitik togs upp har alltså Riksskogstaxeringens statistik kontinuerligt varit en angelägen referens. Det är få sedan tidigare kända historiska brännpunkter som saknas i källmaterialet.

Ett smärre brott verkar dock ha ägt rum strax efter millennieskiftet. Dagspressens intresse för Riksskogstaxeringen, åtminstone så som det speglades i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*, sjönk. Den förra tidningen nämnde Riksskogstaxeringen i tre texter under 2000-talets första decennium och i endast fyra under 2010-talet (reklam, mindre notiser och dylikt borträknade). *Svenska Dagbladet* tog upp Riksskogstaxeringen i sju texter under 2000-talets första decennium och i lika få under 2010-talet. Detta – möjligen tillfälliga – svalnande intresse för Riksskogstaxeringen spelade in i bevakningen av skogsdebatten.

Till exempel uppstod 2012 ett tämligen intensivt meningsutbyte om kalhyggen utifrån artikelserien ”Skogen vi ärvde” som publicerades i *Dagens Nyheter*. Varken de texter som ingick i artikelserien eller som direkt adresserade den på debattsidorna i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* nämnde Riksskogstaxeringen (jag genomsköte de texter som innehöll namnet på författaren till artikelserien, Maciej Zaremba).

För det andra verkar, trots ett kontinuerligt intresse för Riksskogstaxeringen, själva förhållandet mellan siffror och politik ha förändrats ordentligt under undersökningsperioden. Från 1920-talet till 1970-talets inledning tog dagspressen upp Riksskogstaxeringen i princip endast i artiklar om uthållighet och skogsnäringsens väl och ve. Texter om huruvida det förelåg en skogs-, virkes- eller råvarubrist är slående vanliga. Riksskogstaxeringens faktauppgifter lyftes alltså framför allt in i olika näringspolitiska sammanhang. Därtill hade Riksskogstaxeringens statistik en hög trovärdighet på så sätt att den sällan ställdes mot andra siffror eller var föremål för en kritisk diskussion. Värt att notera också är att Riksskogstaxeringens resultat, i synnerhet under och efter den första taxeringsomgången, återkommande behandlades som stora nyheter. Ibland hade de närmast drag av *breaking news*.

Från och med 1970-talet vidgades skogspolitiken och skogsdebatten till att inkludera också bland annat miljöfrågor. Detta invercade på Riksskogstaxeringens uppdrag men också på hur institutionen porträtterades i dagspressen. Dels lyftes Riksskogstaxeringens faktauppgifter återkommande in i miljöpolitiska sammanhang jämte näringspolitiska. Dels ställdes de mot siffror om skogen som producerats av andra institutioner. I exempelvis debatten om avverkningar i fjällskogen ingick uppgifter från Riksskogstaxeringen som motsades av uppgifter från Svenska naturskyddsföreningen. Att ställa olika institutioners siffror mot eller bredvid varandra var i sig inget nytt historiskt sett. Förfarandet verkar dock ha fått ett större massmedialt genomslag i den svenska skogsdebatten först under 1980-talet. Under den senare perioden behandlade dagspressen dessutom sällan Riksskogstaxeringens statistik som nyheter i sin egen rätt (även om det förekom). Den användes i stället för att skapa faktarutor, framställa diagram eller stödja olika påståenden om skogen.

Vart är vi då på väg? En historisk undersökning som den jag bedrivit möjliggör spekulationer kring framtiden – men saknar naturligtvis direkta svar om vad som kommer att ske. Först och främst är det rimligt att anta att Riksskogstaxeringen kommer att spela viktiga roller i också den framtida dagspressens bevakning av skogsdebatten. Emellertid är nog den oinskränkta auktoritet som institutionen hade innan miljödebatten letade sig in i skogen oåterkalleligen bruten. Riksskogstaxeringen kommer därmed även fortsättningsvis att trängas med raden av andra institutioner som producerar faktauppgifter om skog och mark.

Vidare antyder 2021 års skogsdebatt att oenigheter kring graden av biologisk mångfald i skogen, antalet koldioxidmolekyler i atmosfären och andra beräkningsbara sakförhållanden letat sig in i skogsdebattens centrum. Även om det finns paralleller med exempelvis 1980-talets fjällskogsdebatt saknar det tonläge och den intensitet som utmärker dagens debatt historiska motsvarigheter, åtminstone i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*. Det är inte osannolikt att också morgondagens dagspress kommer att fokusera på starka motsättningar kring hur olika kvantitativa data ska tolkas, och egentligen ett förhållandevis abstrakt sätt att förstå olika konfliktlinjer i skogslandskapet.

Den kvantitativa faktauppgiftens dominans i debatten har förstås historiskt medfört nyttigheter såsom finkalibrerad kännedom om fyndigheter, råvaruförädling och miljöproblem. Det ska dock även framhållas att den bidragit till att andra relevanta faktorer tonats ner eller osynliggjorts: ideologiska drivkrafter, lokal erfarenhetsbaserad kunskap samt värden som inte går att beräkna, exempelvis skönhet och välmående. Därtill har naturresursdebatten tenderat att bli svårbegriplig för politiker och andra beslutsfattare såväl som för journalister och den breda allmänheten.

Slutligen är det viktigt att poängtera en historisk faktor som spelat roll under hela den tid Riksskogstaxeringen varit i bruk: förhållandet mellan nationella och globala politiska frågor. Skogsnäringen har, givet att den sålt varor på en världsmarknad, alltid varit en global aktör. Emellertid har debatten inte öppnat upp för världen ordentligt förrän på 1980- och 1990-talet, och då i relation till olika miljöfrågor. Eftersom vi under en lång tid framöver kommer att behöva förhålla oss politiskt till frågor som den globala uppvärmningen är det sannolikt att också faktauppgifter i den svenska skogen alltmer kommer att relateras till globalt riktad politik.

4. Så gjordes undersökningen

Undersökningen är baserad på vad som skrivits i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* under perioden 1923 till 2020. Källmaterialet hittades i Kungliga bibliotekets digitala samling Svenska dagstidningar (2021). Samlingen innehåller samtliga nummer av *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* från hela undersökningsperioden såsom digitaliserad sökbar text. Det senare betyder att man kan söka med nyckelord i hela beståndet av *Dagens Nyheter*- och *Svenska Dagbladet*-texter samtidigt och direkt lokalisera samtliga texter som innehåller ordet i fråga.

Jag sökte på ”riksskogstaxering*” och fick träffar i 286 texter i *Dagens Nyheter* och 376 i *Svenska Dagbladet*. Träffarna i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* var för övrigt de högsta bland samlingens dagstidningar. Efter en bortsortering av reklam, annonser, kungörelser och liknande återstod strax över 300 texter, jämnt fördelade på båda tidningarna. När jag läste källmaterialet inriktade jag mig mot övergripande historiska tendenser snarare än detaljer i de olika historiska kontexterna.

Dagens Nyheter och *Svenska Dagbladet* har varit avgörande aktörer inom svensk dagspress under hela undersökningsperioden. Rapporten bygger därmed på ett relevant presshistoriskt utsnitt. Dock har *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* aldrig varit representativa för den svenska dagspressen i sin helhet. Utöver dem finns andra rikstäckande dagstidningar och inte minst ett stort antal lokala dagstidningar. Källmaterialet medger alltså inga jämförelser mellan olika regioner i Sverige eller mellan stad och land.

Noteras bör också att sökningen på specifikt Riksskogstaxeringen betyder att rapporten endast fångar in ett utsnitt av den massmediala debatten kring skogens siffror. Till exempel säger den inget om hur uppgifter från Artdatabanken och andra viktiga institutioner har åberopats. Den säger också relativt lite om hur spänningen mellan olika institutioner som producerar siffror om skogen har utvecklats.

5. Referenser

- Anker, P. 2001. *Imperial Ecology: Environmental Order in the British Empire, 1895–1945*. Harvard University Press.
- Appelstrand, M. 2007. *Miljömålet i skogsbruket: Styrning och frivillighet*. Doktorsavhandling (monografi), Rätts- och sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Bendz, M. 1981. Klämfingriga myndigheter. *Svenska Dagbladet*. 24/2.
- Bengtsson, G. 1987. Ingen galopperande skogsdöd. *Dagens Nyheter*. 13/11.
- Berglund, E. 2001. Facts, beliefs and biases: Perspectives on forest conservation in Finland. *Journal of Environmental Planning and Management* 44(6), 833–849.
- Blåbärsprognos slår fel: Får kritik från plockarna. 2009. *Svenska Dagbladet*. 1/8.
- Bocking, S. 2020. Science and conservation: A history of natural and political landscapes. *Environmental Science and Policy* 113, 1–6.
- Boëthius, B. 1937. Skogsbristens spöke. *Dagens Nyheter*. 1/3.
- Broberg, G. 2019. *Mannen som ordnade naturen: En biografi över Carl von Linné*. Natur & kultur.
- Brodda, K. 1982. Skogsindustrin för stor: 'Det svenska virket räcker inte'. *Svenska Dagbladet*. 9/7.
- Bucht, S. & Nilsson, J. 1987. Smygande förändringar. *Dagens Nyheter*. 17/11.
- Cassel, G. 1924. Skogsbrist. *Svenska Dagbladet*. 17/3.
- Demeritt, D. 2001. Scientific forest conservation and the statistical picturing of nature's limits in the Progressive-era United States. *Environment and Planning D* 19, 431–459.
- Eliasson, P. Skog, makt och människor: En miljöhistoria om svensk skog 1800–1875. Kungl. Skogs- och lantbruksakademien.
- Eliasson, P. & Hamilton, G. 1999. 'Blifver ondt att förena sikh': Några linjer i den svenska skogslagstiftningen om utmark och skog. I Pettersson, R. (red.). *Skogshistorisk forskning i Europa och Nordamerika: Vad är skogshistoria, hur har den skrivits och varför?* (47–106). Kungl. Skogs- och lantbruksakademien.
- Eliasson, P. & Törnlund, E. 2018. Swedish state forestry, 1790–2000. I Oosthoek, K. J. & Hölzl, R. (red.). *Managing Northern European Forests: Histories from the Age of Improvement to the Age of Ecology* (248–287). Berghahn.
- Enander, K-G. 2007. *Skogsbruk på samhällets villkor: Skogsskötsel och skogspolitik under 150 år*. Institutionen för skogens ekologi och skötsel, Sveriges lantbruksuniversitet.
- Eriksson, G. 1978. *Kartläggarna: Naturvetenskapens tillväxt och tillämpningar i det industriella genombrottets Sverige 1870–1914*. Umeå universitetsbibliotek.
- Eriksson, P. 1990. Fjällnära urskogen behöver skydd. *Svenska Dagbladet*. 12/3.
- Espmark, K. 2017. *Debatten om hyggesfritt skogsbruk: En analys av begrepp och argument i svenskt pressmaterial 1994–2013*. Future Forest Rapportserie 2017:2. Sveriges lantbruksuniversitet.
- Fahlgren, S. & Häggström, B. 1987. Skogsdöden är en myt! *Dagens Nyheter*. 8/11.
- Fridman, J., Holm, S., Nilsson, M., Nilsson, P., Hedström Ringvall, A. & Stål, G. 2014. Adapting national forest inventories to changing requirements: The case of the Swedish National Forest Inventory at the turn of the 20th century. *Silvia Fennica* 48(3), 1–29.
- Frågetecken kring skogen. 1960. *Dagens Nyheter*. 7/3.
- Gustafsson, K. M. & Lidskog, R. 2013. Boundary work, hybrid practices, and portable representations: An analysis of global and national coproduction of red lists. *Nature and Culture* 8(1), 30–52.

- Hays, S. P. 1959. Conservation and the Gospel of Efficiency: The Progressive Conservation Movement, 1890–1920 (2:a uppl.). University of Pittsburgh Press.
- Hägglund, B. & Andersson, S. A. 1982. Experter om tillväxt och avverkning i våra skogar: Tillväxten högre än någonsin. Svenska Dagbladet, 27/9.
- Hotet mot fjällnära skogar överdrivet. 1988. Dagens Nyheter, 9/6.
- Hözl, R. 2010. Historicizing sustainability: German scientific forestry in the Eighteenth and Nineteenth centuries. *Science as Culture* 19(4), 431–460.
- Josefsson, T. & Östlund, L. 2011. Produktionsökning och utarmning: Skogsbrukets inverkan på skogslandskapet i norra Sverige. I Antonsson, H. & Jansson, U. (red.). *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900: Studier av de areella näringarnas geografi och historia* (322–336). Kungl. Skogs- och lantbruksakademien.
- Jönsson, J. 2019. Den biologiska vändningen: Biologi och skogsvård, 1900–1940. Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet.
- Jönsson, J., Mårald, E. & Lundmark, T. 2021. The shifting society syndrome: Values, baselines, and Swedish forest conservation in the 1930s and 2010s. *Conservation Science and Practice* 3(10), 1–11.
- Kompassrakt genom vildmarken. 1926. Svenska Dagbladet. 21/8.
- Lidskog, R. 2014. Representing and regulating nature: Boundary organizations, portable representations, and the science-policy interface. *Environmental Politics* 23(4), 670–687.
- Linder, P. 1989. Skogsstyrelsen vilseleder om fjällnära skog. Svenska Dagbladet. 17/11.
- Lindkvist, A., Kardell, Ö. & Nordlund, C. 2011. Intensive forestry as progress or decay? An analysis of the debate about forest fertilization in Sweden, 1960–2010. *Forests* 2(1), 112–146.
- Lisberg Jensen, E. 2002. Som man ropar i skogen: Modernitet, makt och mångfald i kampen för Njakaffäll och i den svenska skogsbruksdebatten 1970–2000. Lunds universitet.
- Lisberg Jensen, E. 2011. Det moderna kalhyggesbruket: Från framgångssaga till förhandlingslösning. I Antonsson, H. & Jansson, U. (red.). *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900: Studier av de areella näringarnas geografi och historia* (402–419). Kungl. Skogs- och lantbruksakademien.
- Lundegårdh, L. 1980. Dator förenklar skogstaxeringen. Svenska Dagbladet. 2/12.
- Lundmark, H. 2020. Clear-cutting: The most discussed logging method in Swedish forest history. Doktorsavhandling, *Acta Universitatis Agriculturae Sueciae* 2020:64. Sveriges lantbruksuniversitet.
- Michelsen, T. 1981. Chef vid Skogsstyrelsen: 'Brist på skog ett rent påhitt'. Dagens Nyheter. 17/3.
- Mindre areal, men mer skog än man trott. 1927. Dagens Nyheter. 4/10.
- Mårald, E. 2008. Synen på natur och miljö under den högin- dustriella epoken. I af Geijerstam, J. (red.). *Industriland: Tolv forskare om när Sverige blev modernt* (221–246). Premiss förlag.
- Mårald, E., Sandström, C. & Nordin, A. m. fl. 2017. *Forest Governance and Management across Time: Developing a New Social Contract*. Routledge.
- Mårald, E. & Westholm, E. 2016. Changing approaches to the future in Swedish forestry, 1850–2010. *Nature and Culture* 11(1), 1–21.
- Norrländska skogsindustrier bereder sig på virkesbrist. 1947. Svenska Dagbladet. 18/10.
- Näslund, M. 1949. Skogsmark och skogsproduktion. Svenska Dagbladet. 20/5.
- Näslund, M., Allard, A., Tiren, L., Malmström, C., Romell, L-G., Butovitsch, V., Hagberg, E., Gustafsson, Å., Langlet, O., Sundberg, U. & Mellström, R. 1952. Statens skogsforskningsinstitut 1902–1952. Statens skogsforskningsinstitut.
- Porter, T. M. 1995. *Trust in Numbers: The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life*. Princeton University Press.
- Riksskogstaxering: Tidpunkten nu inne, gott om arbetskraft. 1923. Dagens Nyheter. 1/3.

- Romell, L-G. 1967. Hagbruk till heders? Dagens Nyheter. 25/10.
- Scott, J. C. 1998. Seeing like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition have Failed. Yale University Press.
- von Segebaden, G. (red.). 1990. Rixtaxen 75 år: Utvecklingen 1923–1998. Institutionen för skoglig resurshushållning och geomatik, Sveriges lantbruksuniversitet.
- Simonsson, P., Gustafsson, L. & Öslund, L. 2015. Retention forestry in Sweden: driving forces, debate and implementation 1968–2003. *Scandinavian Journal of Forest Research* 30(2), 154–173.
- Simonsson, P. 2021. Naturhänsyn i skogsbruket: Avgörande händelser och viktiga personer bakom utvecklingen. Rapport Skog 2021:1. Institutionen för skogens ekologi och skötsel, Sveriges lantbruksuniversitet.
- Skogen ger nära en miljard, skogsägarna få 200 miljoner: Märkliga siffror framläggs. 1930. Svenska Dagbladet. 14/3.
- Skogsbruket rustas upp: Nät av nya bilvägar ersätter flottleder. 1954. Dagens Nyheter. 30/6.
- Skogsindustrin inför ny vändpunkt i sin utveckling. 1946. Svenska Dagbladet, 20/12.
- Skogstillgången i Norrland större än man beräknat: Ny rapport från riksskogstaxeringsnämnden. 1926. Svenska Dagbladet, 21/8.
- SOU 1932:26. Uppskattning av Sveriges skogstillgångar verkställd åren 1923–1929.
- Svenska dagstidningar. 2021. <https://tidningar.kb.se/>
- Stockholms län lika skogbeväxt som Norrland. 1928. Dagens Nyheter. 8/3.
- Svenska skogen 10 miljarder träd: Räntorna dras men kapitalet orört, norrländska urskogarna huggs ut. 1952. Dagens Nyheter. 10/7.
- Svensson, S. A. 1989. Minskad avverkning. Svenska Dagbladet. 21/11.
- Sveriges skogsareal 23181000 hektar: Rikstaxeringens resultat framlagda. 1932. Svenska Dagbladet. 30/11.
- Sydsvensk hjälp åt Skogsnorrland: Råvarubrist märkbar. 1937. Dagens Nyheter. 7/2.
- Taxeringen av skogarna avslutad: Glädjande resultat. 1929. Dagens Nyheter. 23/12.
- Tunlid, A. 2007. Ett konfliktfyllt fält: Förtroende och trovärdighet inom miljöforskningen. I Agrell, W. (red.). *Forskningens gråzoner: Tillrättaläggande, anpassning och marknadsföring i kunskapsproduktionen* (134–151). Carlssons bokförlag.
- Upprustning i skogen. 1954. Dagens Nyheter. 7/7.
- Vestergren, H. 1981. Minska inte uttaget. Svenska Dagbladet. 28/6.
- Vildmarkens mönstring. 1925. Dagens Nyheter. 30/8.
- Warde, P., Robin, L. & Sörlin, S. 2018. *The Environment: A History of the Idea*. John Hopkins University Press.
- Åström, K. & Stighäll, K. 2014. Utarmningen måste upphöra. Svenska Dagbladet. 29/1.
- Östlund, L., Laestander, S., Aurell, G. & Hörnberg, G. 2022. The war on deciduous forests: Large-scale herbicide treatment in the Swedish boreal forest 1948 to 1984. *Ambio* 51(5), 1352–1366.
- Östlund, L. & Norstedt, G. 2022. Preservation of the cultural legacy of the indigenous Sami in Northern forest reserves: Present shortcomings and future possibilities. *Forest Ecology and Management* 502, 119726.

SCIENCE AND
EDUCATION **FOR**
SUSTAINABLE
LIFE